

Musikfinansiering: Kungliga Musikaliska Akademien

Staffan Albinsson, 2023. *En miljard till svensk musik. Riksdaler och kronor i tjänst hos Kungl. Musikaliska Akademien under 250 år*. Kungl. Musikaliska Akademiens skriftserie nr 157. Möklinta: Gidlunds förlag. 196 s. ISBN 978-91-7844-512-7.

Staffan Albinssons *En miljard till svensk musik* ingår i den breda och heterogena kulturekonomiska tradition som grundlades av William Baumol och William Bowen (1966) och som innefattar allt från organisationsteori och marknadsföring till nationalekonomi. Ämnesområdet är idag dynamiskt och väl etablerat via tidskriften *Journal of Cultural Economics*, via en stor lärobok (Towse, 2019) och flera handböcker (Towse, 2011; Ginsburg och Throsby 2006, 2013), så även i Sverige (t.ex. Östman, 2006, 2018; Ericsson, 2010; Fleischer, 2012). Albinssons bok behandlar Kungliga Musikaliska Akademiens finansiering under dess första 250 år, från 1771 till 2021.

Titeln på boken är lätt missledande. Verket behandlar inte bara akademiens finansiering utan ger även en inblick i själva verksamheten och organisationen. Läsaren får veta *vad* som finansierades. Det lägger en dimension till skildringen. (Albinsson beskriver sig själv som både kulturekonom och ekonomisk historiker.) Det övergripande temat är emellertid hur akademien lyckades finansiera sina olika verksamhetsgrenar. (Kostnadssidan behandlas mera översiktligt.) Framställningen fokuserar främst på de tillskott som inte har kommit från riksdagen. Den statliga delen finns givetvis också med, men inte lika detaljerat.

Staten var i begynnelsen njugg. När den Kongl. Hof Orquestern 1744 försökte få tillstånd ett lotteri för att finansiera utbildning av musiker vägrade kung Fredrik I att ge tillstånd. Det var knappast ägnat att förvåna. Det var ingen ordning på Fredrik. Han var känd som "en depraverad, tysktalande, passiv och lättjefull monark utan makt" (*Biografiskt lexikon för Finland*, 2014), som lät tillverka en namnstämpel för att slippa ta aktiv del i statsangelägenheterna och som efter att ha åhört ett långt tal om vad som hade utträttats under hans regenttid häpet lär ha låtit undslippa sig: "Potz Tausend Donner Wetter, haben Wir das alles getan?" Hans huvudsakliga sysselsättning var jakt på djur och fruntimmer.

Alltnog, efterhand började planerna på en musikalisk akademi ta form inom en liten krets i huvudstaden, där Jonas Alströmers son, kommerserådet Patrick, spelade en drivande roll. 1771 lyckades man få Gustav III att instifta akademien, dock utan att få någon kunglig donation. I stället kom verksamheten mellan 1771 och 1822 att finansieras av ett eget lotteri och av konsertverksamhet. Riksdagen gick in först det senare året. Albinsson vill se akademiens bildande som ett försök att stärka den svenska musikkulturens ställning gentemot den utländska. Han skildrar hur akademiens stadgar ändrades över tiden och därmed också finansieringsändamålen. Från 1798 började privata donationer inflyta.

Recensioner

Den relativa storleken på de olika bidragen har varierat avsevärt över tiden. Albinsson urskiljer sex olika faser. Mellan 1771 och 1814 hade akademien ingen extern finansiering utan fick lita till konsertintäkter och enskilda ledamöters privata bidrag, vilket tyvärr fick som konsekvens att verksamheten – konserter, utbildning och bibliotek – hade svårt att komma igång och utvecklas. Från 1814 till 1822 kunde man falla tillbaka på den gåva man fått av kronprins Karl Johan. Mellan 1822 och 1864 tog riksdagen successivt över. Kyrkomusiken – utbildning av organister och stöd till orgelbyggande – blev viktig, liksom stipendieringen av musiker under utbildning och av utövande musiker, dock inte av Franz Berwald, som av någon anledning motarbetades av akademiledamöterna.

De årliga statsanslagen fortsatte att vara viktiga under mer än ett århundrade – mellan 1865 och 1971/72. De kompletterades av privata donationer som fonderades. Pengarna behövdes. När akademien firade sitt hundraårsjubileum hade man på allvar börjat tänka på att uppföra en egen byggnad för verksamheten i stället för att hyra, och två år senare beviljade riksdagen ett anslag därför. Efter ytterligare fem år stod byggnaden klar på Stallgatan 9 på Blasieholmen. (Numera finns, efter flera flyttningar, akademien i det före detta Utrikesministerhotellets lokaler på Blasieholmstorg 8.) Akademien fortfor dock att dras med lokalproblem under lång tid. Huset på Blasieholmen var för litet för undervisningsändamålen och akademien hade en stor samling musikinstrument som måste förvaras. Vidare var uthyrningstrycket på akademiens stora sal högt fram till Konserthusets uppförande 1926.

Mellan 1972/73 och 1980/81 dominerade återigen de privata donationerna. Anledningen var att den del av akademiens verksamhet som utgjordes av undervisningen vid konservatoriet/musikhögskolan (den viktigaste delen) hade blivit en egen administrativ enhet och att därför statsanslagen till akademien hade minskat kraftigt. Avknoppningen fortsatte fram till 2020. Musikbiblioteket, Musikmuseet och Svenskt musikhistoriskt arkiv separerades alla från akademien. Akademiens verksamhet är idag därför mera koncentrerad än tidigare: dess skriftserie, notutgivning av äldre svenska tonsättares kompositioner (Levande musikarv), forskning och ungdomsverksamhet. Akademien erhåller dock fortfarande ett årligt statsbidrag, som beslutas av Statens kulturråd, men merparten av finansieringen kommer från privata donationer och projektbidrag.

Albinsson går igenom bokföringen och han presenterar de viktigaste personerna i akademiens administrativa och finansiella historia genom en serie synnerligen effektiva och läsvärda insprängda miniporträtt, från Patrick Alströmer till dragspels- och gitarrfabrikanten Albin Hagström. De olika donationerna redovisas i detalj, alltifrån Karl XIV Johans och Oscar II:s bidrag till de fonder som inflöt från förmögna, musikintresserade affärsmän och från våra internationellt berömda sångerskor (Euphrosyne Abrahamson, Jenny Lind, Christina Nilsson och Birgit Nilsson). 2020 förfogade akademien över fonder vilkas värde översteg en miljard.

Staffan Albinssons bok ger trots sin koncentration på akademiens finansiering en god allmän introduktion till hela dess historia. Givetvis har kalenderbitaren något att hämta i hans tabellsammanställningar av finansieringens fördelning på statliga och privata bidrag,

detaljredovisningen av alla de privata fonderna och deras ändamål, akademiens tillgångsinnehav och intäkterna från dessa, andra intäkter och – inte minst – förteckningarna över mottagarna av de utdelade stipendierna. Genom att knyta skildringen av finansieringen till akademiens verksamhet undviker emellertid Albinsson att framställningen blir torr, och han frestas inte att rota in sig i finansieringens smådetaljer. Tvärtom. Han har presterat en högst läsvärd skildring av akademiens verksamhet, sedd ur ett finansieringsperspektiv – ett perspektiv som ofta helt förbigås i skildringar av kulturella institutioner. Det är detta som är bokens styrka och som ger den dess profil.

Finns det då inget att anmärka på? Inte så värst mycket, skulle jag vilja hävda. Dock är skildringen av akademiens tilltrasslade lokalfråga krånglig. Det är långt ifrån lätt att följa med i turerna runt alla flyttar och få klart för sig exakt var akademien befann sig vid ett visst tillfälle. Likaså är det inte alltid helt enkelt att följa riksdagens trasslande med finansieringen, men det är nog mer bondeståndets och därmed jämställda bromsklossars fel än Albinssons.

Staffan Albinsson avslutar sin framställning med att konstatera att han är ”mycket angelägen om att Kungliga Musikaliska Akademien ska kunna fortsätta att bidra till svenskt musikklivs utveckling och framgång” (s. 171). Genom att skriva sin bok har han dragit ett viktigt strå till stacken för akademiens bevarande och vidareutveckling. Boken rekommenderas varmt. Den är kompetent skriven, den har perspektiv på ämnet och den ger mersmak, en mersmak som kan tillfredsställas via botaniserande i Albinssons litteraturlista.

Mats Lundahl

Referenser

- Baumol, William J och Bowen, William G., 1966. *Performing arts. The economic dilemma. A study of problems common to theater, opera, music and dance*. New York: The Twentieth Century Fund.
- Ericsson, Daniel, 2010. *Den odöda musiken. Essäer om teknologi, ledarskap och kreativitet*. Stockholm: EFI, Ekonomiska forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm.
- Fleischer, Rasmus, 2012. *Musikens politiska ekonomi. Lagstiftningen, ljudmedierna och försvaret av den levande musiken, 1925-2000*. Stockholm: Ink bokförlag.
- Ginsburgh, Victor, och Throsby, David, red., 2006. *Handbook of the economics of art and culture*, vol. 1. Amsterdam: North-Holland.
- Ginsburgh, Victor, och Throsby, David, red., 2013. *Handbook of the economics of art and culture*, vol. 2. Amsterdam: North-Holland.
- Mäntylä, Ilkka, och Wolff, Charlotta, 2014. Fredrik I. I: *Biografiskt lexikon för Finland, 1. Svenska tiden*. <https://www.blf.fi/artikel.php?id=321>. Besökt 27 oktober 2023.
- Towse, Ruth, red., 2011. *A handbook of cultural economics*. 2 uppl. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Towse, Ruth, 2019. *A textbook of cultural economics*. 2 uppl. Cambridge: Cambridge University Press.
- Östman, Lars, 2006. *Lysande ögonblick och finansiella kriser. Dramaten under ett sekel*. Stockholm: Ekonomiska forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm EFI.

Recensioner

Östman, Lars, 2018. Hur västvärlden fylldes med musik. Människorna, organisationerna, musikens kedjor. Stockholm: Kulturhistoriska Bokförlaget.